

СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇН СВІТУ

Проведено аналіз специфіки систем організації аудиторської діяльності в різних країнах світу, визначено типи регламентаційних структур аудиторської діяльності, запропоновано класифікацію моделей організації та регулювання аудиторської діяльності за ступенем державного втручання

Постановка проблеми. Економічний розвиток більшості країн світу базується на ринкових умовах господарювання, в яких важливе значення має створення і функціонування системи захисту інтересів власників та інформації щодо діяльності економічних суб'єктів, що надається зовнішнім користувачам. В системі захисту інтересів власників центральне місце займає аудиторська діяльність.

В різних країнах світу запроваджується власна система організації та регулювання аудиторської діяльності, проте її професійне регулювання та принципи ведення є однаковими у переважній більшості ринкових економік. Специфіка організації аудиторської діяльності у різних країнах проявляється у ступені державного втручання та контролю за функціонуванням суб'єктів аудиторської діяльності.

В залежності від типу моделі організації аудиторської діяльності, яку обирає країна, створюються професійні організації, державні органи регулювання та контролю в галузі аудиту, громадські організації. Основний принцип формування відповідної моделі ґрунтується на визначенні пріоритетності держави або професійних організацій у здійсненні заходів з організації аудиторської діяльності, видачі дозволів на її ведення, регулюванні діяльності суб'єктів аудиту, здійсненні контролю за їх функціонуванням, вживання заходів притягнення до професійної відповідальності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації аудиторської діяльності досліджувались такими вітчизняними та зарубіжними авторами, як Андреев В.Д., Ф.Ф. Бутинець, Дорош Н.І., Петрик О.А., Соловій М., Тимко Й.П. та ін.

Організація аудиторської діяльності в країні передбачає вирішення таких першочергових завдань, як визначення статусу аудитора в системі відносин між господарюючими суб'єктами, кредитно-фінансовими органами, державою; визначення прав та обов'язків аудитора у відносинах із замовниками і третіми сторонами; встановлення порядку набуття професійної кваліфікації та права займатись діяльністю у галузі аудиту, формування системи нормативно-правових актів в аудиторському середовищі.

Не кожна країна вдало вирішує вказані завдання, тому правовий статус аудиторів та їх роль у суспільстві проявляється неоднаково в залежності від типу моделі організації і регулювання аудиторської діяльності, яка є базовою для економіки певної країни.

Мета дослідження. Провести аналіз специфіки систем організації аудиторської діяльності в різних країнах світу, визначити тип регламентаційної структури аудиторської діяльності, запропонувати класифікацію моделей організації та регулювання аудиторської діяльності за ступенем державного втручання.

Викладення основного матеріалу. В основі світових систем організації та регулювання аудиторської діяльності лежать ключові законодавчі акти, що визначають основні принципи і правила поведінки економічних суб'єктів, які діють на ринку аудиторських послуг.

В Україні таким законодавчим актом є Закон України “Про аудиторську діяльність”, який доповнюють положення Міжнародних стандартів аудиту, надання впевненості та етики. В проблемних ситуаціях аудитори користуються науковими коментарями до міжнародних стандартів, розробляють внутрішньофірмові документи, що носять доповнюючий характер. Чітка ієрархічна залежність між вказаними нормативними документами забезпечує правову узгодженість між нормативно-правовими актами як загальнодержавного, так і галузевого характеру, якими користуються у своїй діяльності аудитори.

Кожна країна світу має свої особливості в системі організації аудиторської діяльності, які визначають сутність та призначення аудиту, умови його регламентації і регулювання, підходи до організації і проведення аудиторських перевірок та надання аудиторських послуг.

Оцінка світових підходів до організації і регулювання аудиторської діяльності дозволяє виділити існування у практиці аудиту дві принципово відмінні концепції регулювання аудиторської діяльності – державну і професійну.

Державна концепція поширена в країнах континентальної Європи, таких як Франція, Німеччина, Польща, де аудит орієнтований, головним чином, на потреби державних органів як основних користувачів аудиторських висновків. У цих країнах аудиторська діяльність суворо регламентується державними органами влади, на які покладаються функції контролю за веденням аудиторської діяльності. У багатьох країнах Європи спостерігається високий рівень впливу держави при встановленні вимог щодо освіти та стажу роботи за спеціальністю, які визначають можливість допуску претендентів до кваліфікаційних іспитів з аудиту.

У країнах з професійною концепцією регулювання аудиторської діяльності, зокрема в США, Великій Британії основним користувачем аудиторського висновку є треті особи – інвестори, кредитори, банки, страхові компанії, біржі. Організація, регулювання, контроль діяльності аудиторів здійснюється за цієї концепції професійними організаціями.

Базові принципи системи організації аудиторської діяльності залежать від рівня економічного розвитку, на якому знаходиться країна. Якщо оцінити ступінь державного втручання та контролю за функціонуванням суб'єктів аудиторської діяльності як високий, середній та низький, можна виділити відповідно три моделі організації та регулювання аудиторської діяльності: жорстку, змішану та м'яку.

Економічно розвинутим країнам в більшій мірі притаманна м'яка модель організації аудиторської діяльності. Постіндустріальним країнам та країнам, які знаходяться на початкових етапах економічного розвитку, притаманні жорстка та змішана моделі.

Дослідження особливостей побудови регламентаційних структур аудиторської діяльності країн світу дозволяє здійснити умовний розподіл країн за типом моделі організації і регулювання аудиторської діяльності (рис. 1).

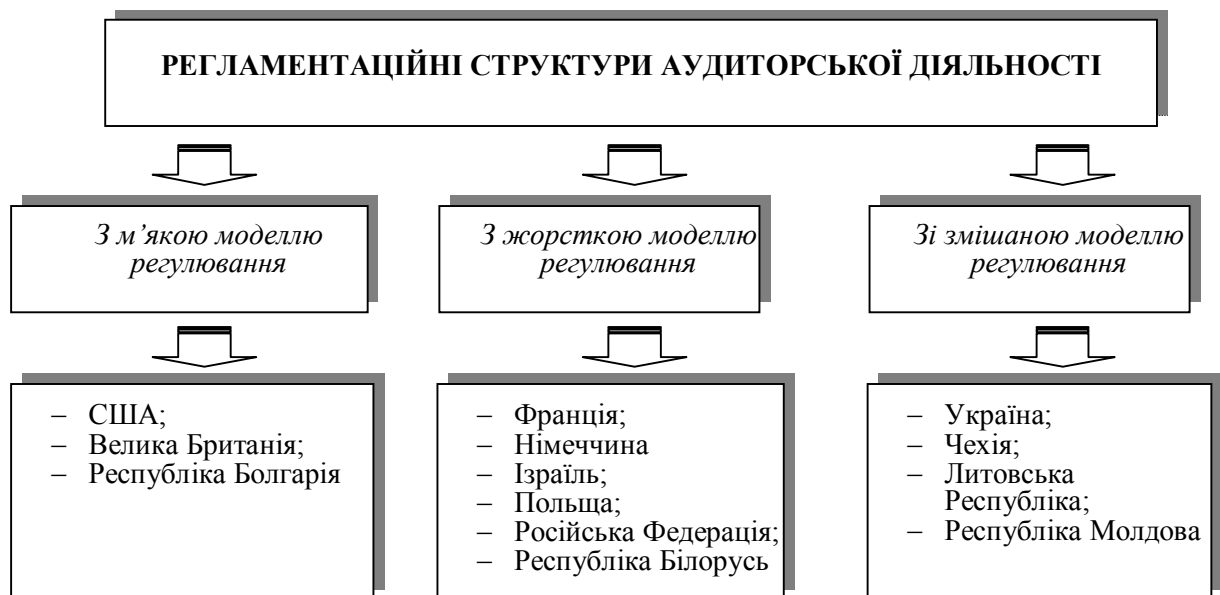

Рис. 1. Розподіл країн світу за типом моделі організації і регулювання аудиторської діяльності

Наведений поділ країн на типи моделей є досить умовним, адже у будь-якій країні держава в тій чи іншій мірі здійснює нагляд за функціонуванням усіх сфер економічної діяльності, і аудиторська діяльність не є виключенням. З огляду на це, більшість моделей організації та регулювання аудиторської діяльності носять змішаний характер.

Вивчення специфіки організації та регулювання аудиту в різних країнах світу показує закономірне утворення професійних організацій та об'єднань практично у кожній країні. Виключенням є Республіка Білорусь, в якій тільки державні органи здійснюють регулювання та контроль у сфері аудиту.

Системи організації і регулювання аудиторської діяльності країн світу організовані таким чином, що передбачають оплату процесу атестації (сертифікації) та ліцензування (реєстрації), а також сплату відповідних зборів і внесків аудиторів для фінансового забезпечення функціонування самої системи аудиту в країні.

В економічно розвинутих країнах аудиторська діяльність має високий рівень саморегулювання [6, с. 8]. Так, у **Сполучених Штатах Америки** аудит орієнтований переважно на потреби акціонерів, інвесторів, кредиторів та інших зовнішніх користувачів (рис. 2). Регулювання аудиторської діяльності в США здійснюється професійними громадськими аудиторськими об'єднаннями. Маючи високий рівень самостійності, професійні організації Америки здійснюють підготовку аудиторів, присвоєння їм відповідної кваліфікації, виконують наглядові процедури за сумлінністю та кваліфікованістю виконання професійних обов'язків аудиторами країни.

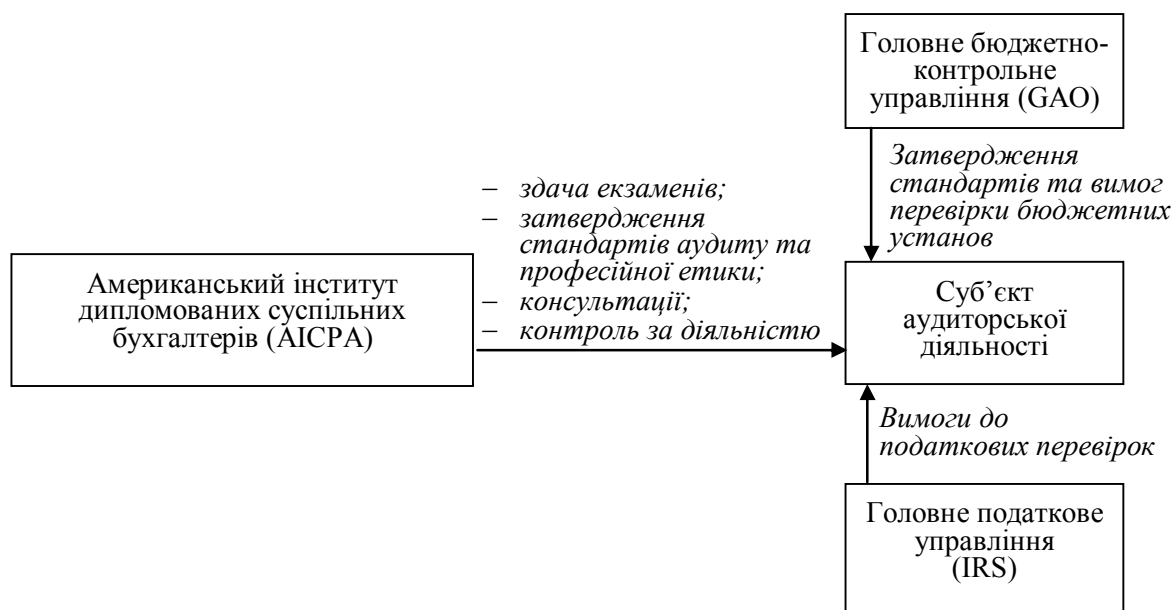

Рис. 2. Регламентативна структура аудиторської діяльності в США

Особливістю нормативного регулювання аудиторської діяльності у США є відсутність єдиних для всієї країни законодавчих вимог щодо започаткування та ведення діяльності дипломованими громадськими бухгалтерами. Кожен штат має власні вимоги щодо освіти і стажу роботи за спеціальністю для допуску до екзамену на звання присяжного бухгалтера. Є відповідний порядок визнання сертифікату аудитора, отриманого у іншому штаті.

Порівняно з іншими країнами світу, аудиторська сфера у Сполучених Штатах Америки відчуває незначне втручання державних структур до функціонування ринку аудиторських послуг. Окремі державні рекомендації стосуються визначення критеріїв щодо освіти і стажу роботи претендентів на здійснення аудиторської діяльності. Іспити на отримання кваліфікації дипломованого громадського бухгалтера організує і проводить Американський інститут дипломованих бухгалтерів (AICPA) – національна професійна організація. Крім того, AICPA розробляє та затверджує національні Положення про стандарти аудиту та Кодекс професійної етики бухгалтерів та аудиторів.

Обмежений вплив на діяльність суб'єктів аудиту мають державні органи влади, зокрема Головне податкове управління (IRS) та Головне бюджетно-контрольне управління (GAO). Вказані органи встановлюють до суб'єктів аудиту вимоги в частині перевірки суб'єктів господарювання, які використовують бюджетні кошти, та проведення податкових перевірок.

З огляду на обмежений вплив державних органів на організацію та функціонування суб'єктів аудиту в США, цю країну можна віднести до м'якої моделі організації та регулювання аудиторської діяльності.

Подібну модель регламентаційної структури аудиторської діяльності мають Велика Британія та Болгарія.

У **Великій Британії** протягом 1976-1991 рр. Існував Комітет з аудиторської практики (APC), який складався з представників усіх основних професійних бухгалтерських організацій. З 1991 р. його замінила Рада з аудиторської практики (APB). Аудиторська діяльність у Великій Британії регулюється Положенням про стандарти аудиту, які почали розроблятися з 1979 р. і діють до цього часу.

В залежності від суб'єктів, які здійснюють аудит, в **Республіці Болгарія** виділяють внутрішній, зовнішній та незалежний аудит [8, с. 83]. Внутрішній аудит є прерогативою виконавчої влади, здійснюється Міністерством фінансів через Агенцію державного внутрішнього фінансового контролю. Зовнішній аудит проводиться Рахунковою палатою, яка підпорядкована законодавчій владі.

Аудит Рахункової палати передбачає збір, аналіз та оцінку фінансової та нефінансової інформації бюджетних управлінь, перевірку ефективності керівництва бюджетними та іншими публічними засобами, оцінку бюджетної діяльності [8, с. 153]. Аудиторська діяльність Рахункової палати здійснюється на основі річної програми, що затверджується Рахунковою палатою. Крім об'єктів, закладених до затвердженої програми, може здійснюватися додатковий аудит (до 5 об'єктів) за спеціальним рішенням Народних зборів.

Незалежний аудит в Республіці Болгарія здійснюється дипломованими експертами-бухгалтерами, регулювання якого покладено на Інститут дипломованих експертів-бухгалтерів (ІДЕБ) [8, с. 150]. Нагляд і контроль з боку держави до відношенню до суб'єктів незалежного аудиту в Болгарії практично відсутній. Болгарську регламентаційну структуру можна розглядати як переважно м'яку (рис. 3).

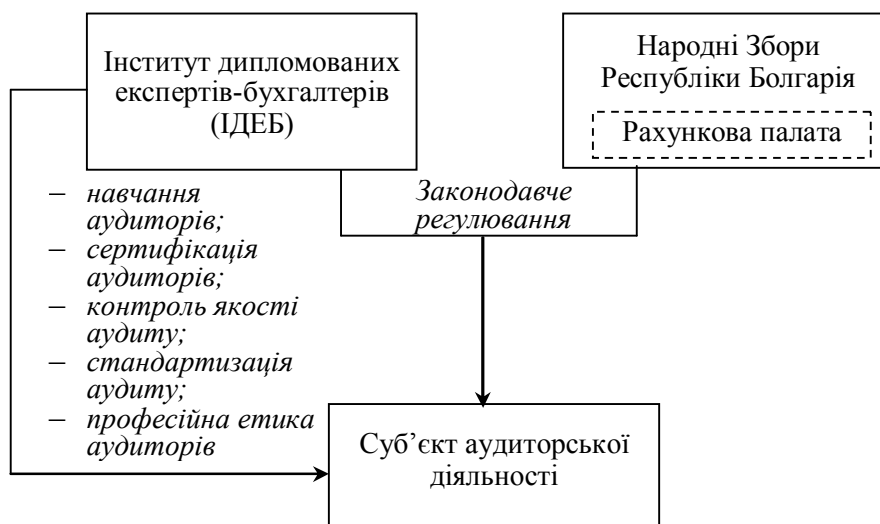

Рис. 3. Регламентаційна структура аудиторської діяльності в Республіці Болгарія

ІДЕБ здійснює нормативно-правове регулювання діяльності дипломованих експертів-бухгалтерів, забезпечує організацію та контроль практики незалежної аудиторської професії, затверджує Міжнародні аудиторські стандарти, розробляє та приймає Професійно-етичний кодекс ІДЕБ та інші внутрішні правила [3, с. 81].

Протилежний у порівнянні з розглянутими країнами характер державної регламентації аудиторської діяльності мають Франція, Німеччина, Польща, Ізраїль, Росія, Республіка Білорусь. Це країни з жорсткою моделлю регламентаційної структури аудиторської діяльності.

Організація та управління аудиторською діяльністю у **Франції** носить державний характер. Питання регламентації професійної діяльності аудиторів та аудиторських фірм визначаються Декретом Уряду Франції від 12.08.1969 р. та Постановою Уряду Франції від 24.01.1994 р. [7, с. 51]. Допуск до здачі кваліфікаційних іспитів на отримання атестата аудитора (комісара по рахунках) надає Міністерство юстиції Франції (рис. 4).

Рис. 4. Регламентативна структура аудиторської діяльності у Франції

Атестація і ліцензування аудиторської діяльності у Франції підлягає суворому державному регулюванню. Після відповідної перевірки справа претендента подається до Національної Компанії Комісарів по рахунках, яка направляє її до Міністерства юстиції [7, с. 51]. Після розгляду справ усіх претендентів Міністерство юстиції оголошує список допущених до складання іспитів на отримання атестата аудитора (комісара по рахунках). Призначення членів екзаменаційної комісії проводиться прийняттям Постанови Міністерства юстиції Франції.

Національна Компанія комісарів по рахунках, об'єднує усіх внесених до Реєстру аудиторів (комісарів по рахунках) та всі аудиторські фірми Франції. Нагляд за її функціонуванням та основне керівництво здійснює Національна Рада, яка складається з 81 комісара, що обираються з числа регіональних рад [7, с. 52].

Національна Рада управляє Національною Компанією та її майном, координує діяльність регіональних рад, розробляє доктрину розвитку аудиторської професії, представляє Національну Компанію у взаємозв'язках з органами державної влади та міжнародними організаціями, захищає інтереси своїх членів.

Організація і методика проведення іспитів у **Німеччині** регулюється Федеральним міністерством економіки за погодженням з представницьким органом відповідної федеральної землі. Для проведення кваліфікаційних іспитів у федеральних землях формуються спеціальні комісії, членами яких призначаються представники вищої адміністрації. Аудиторські екзаменаційні комісії вирішують питання допуску осіб до кваліфікаційного іспиту, проводять іспити.

У Німеччині діє Інститут аудиторів, створений у 1932 р., який має спеціалізовані комітети для врегулювання проблем, що виникають в професійній діяльності аудиторів. Крім того, всі аудитори і аудиторські фірми Німеччини є членами Аудиторської палати. При ній створені аудиторські суди, наділені правами притягнення аудиторів до професійної відповідальності, включаючи штрафи за несумлінне ставлення до своїх професійних обов'язків та позбавлення права займатися аудиторською діяльністю.

Представником жорсткої системи регулювання аудиторської діяльності є **Польща** (рис. 5). В аудиторській діяльності Польщі розрізняють зовнішній та внутрішній аудит [1, с. 63]. Зовнішній аудит виконують компетентні ревізори, а внутрішній аудит – внутрішні аудитори компаній.

Рис. 5. Регламентційна структура аудиторської діяльності у Польщі

Основне регулювання і контроль аудиторської діяльності в Польщі здійснюють Загальнодержавна Рада Аудиторів та Міністерство фінансів Польщі, до функцій яких входить законодавче регулювання аудиту, видача дозволів на ведення діяльності в сфері аудиту, контроль функціонування суб'єктів аудиторської діяльності [3, с. 15-17]. Надзвичайний Загальнодержавний З'їзд Професійних аудиторів об'єднує на професійних засадах аудиторів Польщі, та головною його прерогативою є розгляд і затвердження Кодексу професійної етики аудиторів.

Загальнодержавна Кімната аудиторів захищає професійні інтереси суб'єктів аудиту, розглядає і розвиває принципи професійної етики, здійснює контроль професійної діяльності, підтримує престиж професії в країні.

До початку ХХІ ст. у Польщі не було чіткої відмінності між ревізією та аудитом. Лише у 2002 році було введено поняття внутрішнього аудиту, основне призначення якого – контроль всередині певної групи підприємств. Нагляд за діяльністю внутрішніх аудиторів здійснює Міністр фінансів Польщі, при міністерстві створений Департамент Координації Фінансового Контролю та Внутрішнього аудиту.

Внутрішньому аудиту в Польщі підлягають центральні одиниці державної адміністрації, військовий уряд, митний та казначейський уряд, одиниці організаційної військової служби та прокуратури, цільові фонди, фонди соціального страхування, урядові особи, одиниці зі значними доходами та витратами, одиниці, які обслуговують вищі органи управління, а також інші суб'єкти господарювання, доходи та витрати публічних засобів, яких перевищують 40 млн. злотих протягом календарного року [1, с. 70]. Внутрішній аудитор не повинен брати участь в аудиторських завданнях, які можуть призвести до виникнення конфліктів інтересів, а також використовувати свої функції у приватних цілях.

Рис. 6. Регламентційна структура аудиторської діяльності в Російській Федерації

Жорстка система регулювання аудиторської діяльності діє в **Російській Федерації** (рис. 6). Федеральним законом “Про аудиторську діяльність” визначені найважливіші елементи регулювання в сфері аудиту: сутність та цілі аудиту, суб'єкти аудиту, їх права, обов'язки та відповідальність, критерії

проведення обов'язкового аудиту тощо [5, с. 108]. Атестація аудиторів та ліцензування аудиторської діяльності, затвердження Правил (стандартів) аудиторської діяльності у відповідності до закону знаходиться у компетенції державних органів влади.

Державне регулювання аудиторської діяльності в Російській Федерації покладено на Комісію з аудиторської діяльності при Президентові РФ, яка здійснює свою діяльність відповідно до Положення про Комісію з аудиторської діяльності [5, с. 99].

Провідна роль державного регулювання аудиту в Росії належить Консультативній Раді, яка покликана сприяти Комісії з аудиторської діяльності при Президентові РФ в організації розробки системи заходів з державної підтримки аудиторської діяльності, а також захисту інтересів держави, економічних суб'єктів, аудиторів та аудиторських фірм [1, с. 152]. Система заходів оперативного регулювання, до якої, насамперед, належить організація кваліфікаційної атестації аудиторів і ліцензування аудиторської діяльності, створює умови для становлення і розвитку ринку аудиторських послуг в Росії.

Поряд з державними органами в аудиторській сфері функціонують професійні об'єднання. Акредитовані професійні аудиторські об'єднання є саморегульованими організаціями, які об'єднують індивідуально практикуючих аудиторів та аудиторів, що працюють в аудиторських організаціях [5, с. 110]. Основна роль професійних організацій виявляється у забезпеченні належних умов ведення діяльності їх членами та захисту їх інтересів.

Акредитоване професійне аудиторське об'єднання діє на некомерційній основі, отримує акредитацію в уповноваженому федеральному органі, встановлює обов'язкові для своїх членів внутрішні правила (стандарти) аудиторської діяльності та професійної етики, здійснює систематичний контроль за їх дотриманням.

Прийнята в Росії система державного регулювання аудиту включає елементи моделей організації та регулювання аудиторської діяльності економічно розвинутих країн, тому за необхідності вона може бути трансформована у саморегульовану модель.

Регламентативна структура аудиторської діяльності **Республіки Білорусь** має найвищий ступінь державного втручання у порівнянні з іншими країнами світу (рис. 7). Держава здійснює виключно усі заходи з регулювання аудиторської діяльності, включаючи встановлення вимог щодо проведення аудиту шляхом їх затвердження у нормативно-правових актах.

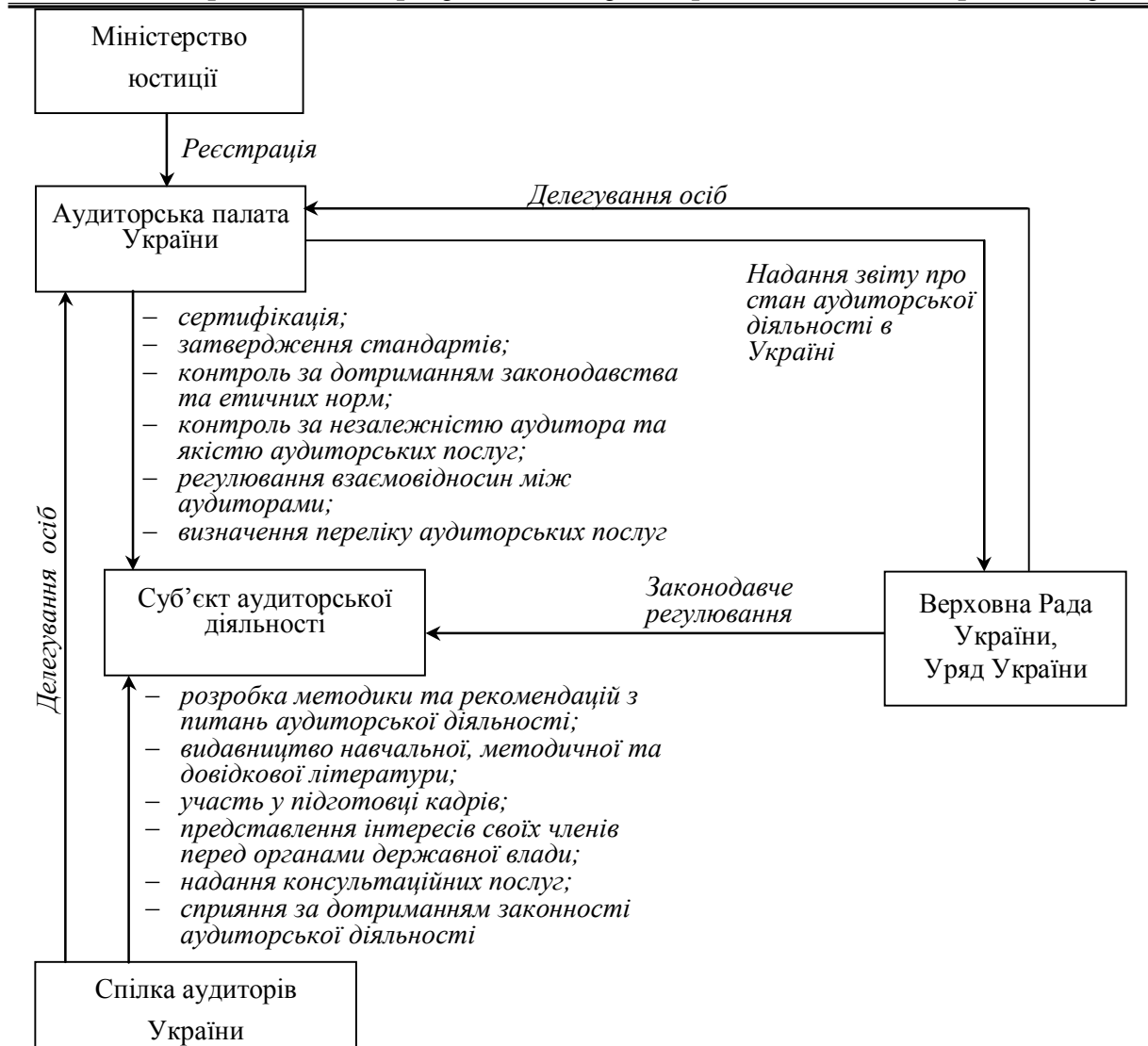

Рис. 8. Регламентційна структура аудиторської діяльності в Україні

Розробкою і затвердженням методики проведення аудиту займається Управління аудитом при Міністерстві фінансів Республіки Білорусь [3, с. 15-17]. В якості методичних документів Постановами Міністерства фінансів затверджено Правила аудиторської діяльності.

При Управлінні аудитом на громадських засадах діє Методологічна рада з аудиторської діяльності, яка є дорадчим органом і здійснює науково-консультаційні функції з методологічних питань аудиторської діяльності. Рада формується з числа фахівців міністерств, установ освіти, аудиторських організацій та практикуючих аудиторів. Основною метою функціонування Методологічної ради є розробка рекомендацій з формування методології аудиту та розробки проектів нормативних актів в галузі регулювання аудиторської діяльності.

Серед аудиторських організацій Республіки Білорусь функціонують фірми як приватної форми власності, так і державної [3, с. 73]. Державні аудиторські

організації мають привілейоване становище у порівнянні з приватними, оскільки окрім грошових надходжень від обслуговування клієнтів вони отримують фінансування від підвідомчих організацій в системі відомчого контролю.

Серед основних класифікаційних моделей регламентаційних структур аудиторської діяльності також можна виділити змішаний тип моделі. До країн зі змішаною моделлю відносяться Україна, Чехія, Литовська Республіка, Республіка Молдова.

Україна є яскравим представником змішаного типу моделі регламентації аудиторської діяльності (рис. 8). Особливістю змішаного типу моделі є те, що регулювання аудиторської діяльності здійснює як уряд країни, так і незалежні професійні організації.

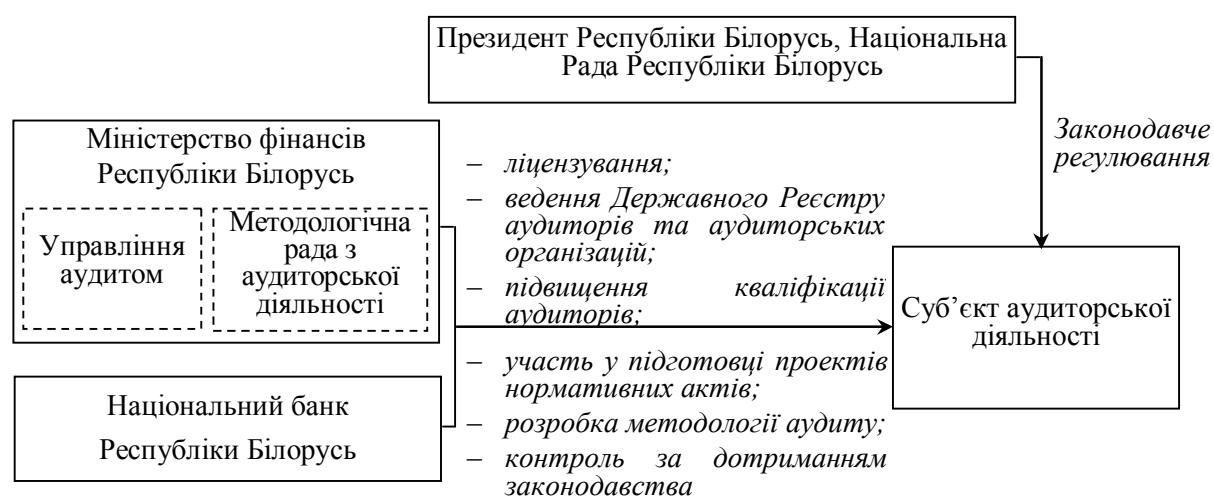

Рис. 7. Регламентаційна структура аудиторської діяльності в Республіці Білорусь

Верховна Рада України та Уряд України здійснюють законодавче регулювання аудиторської діяльності шляхом затвердження основного Закону України “Про аудиторську діяльність” та ряду інших нормативно-правових актів. Від різних міністерств та відомств до складу Аудиторської палати України делегуються особи-представники.

Аудиторська палата України (АПУ) є незалежним самостійним неурядовим органом, який здійснює організаційне та методологічне керівництво аудиторською діяльністю в Україні [2, с. 55-74]. АПУ розробляє методичні рекомендації щодо проведення аудиту, затверджує стандарти, норми, положення, інструкції, роз’яснення з питань аудиторської діяльності.

Аудиторська палата України здійснює сертифікацію суб’єктів, що мають намір займатися аудиторською діяльністю, видає дозволи на ведення діяльності в сфері аудиту, здійснює контроль якості аудиту та аудиторських послуг [2, с. 102].

АПУ є підзвітною Кабінету Міністрів України та подає щорічний Звіт про стан аудиторської діяльності в Україні.

Крім Аудиторської палати в Україні діє суспільна професійна організація – Спілка аудиторів України (САУ) [3, с. 249]. САУ об'єднує на добровільних засадах практикуючих аудиторів, розробляє проекти нормативно-правових актів в сфері аудиту, надає методичні рекомендації щодо проведення аудиту та надання аудиторських послуг.

Метою створення САУ є об'єднання зусиль аудиторів для захисту їх законних прав, інтересів та сприяння розвитку аудиторської професії в Україні. Крім того, від САУ як і від Уряду країни делегуються представники до складу АПУ.

Литовська Республіка також відноситься до країн зі змішаною системою регламентації і регулювання аудиторської діяльності. В Литві функціонують такі професійні організації з бухгалтерського обліку та аудиту як Литовська Асоціація бухгалтерів та аудиторів (ЛАБА), Аудиторська Палата Литви (АПЛ), Литовська Асоціація внутрішніх аудиторів (ЛАВА) (рис. 9).

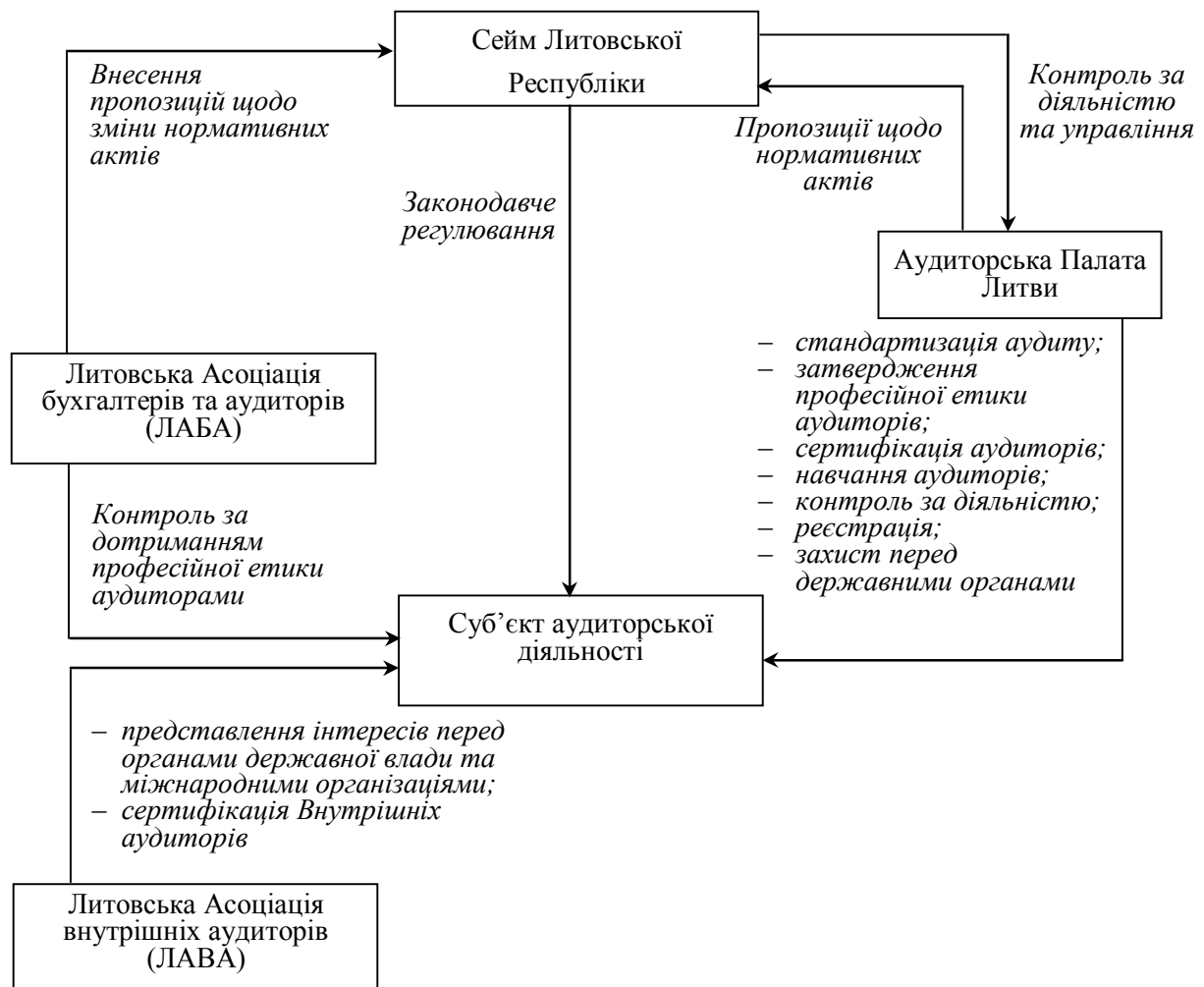

Рис. 9. Регламентаційна структура аудиторської діяльності в Литовській Республіці

Литовська Асоціація бухгалтерів та аудиторів (ЛАБА) – некомерційна суспільна неурядова професійна організація. Основними цілями ЛАБА є співпраця з органами державної влади з питань внесення пропозицій та розробки нормативних актів в сфері аудиту, здійснення контролю за дотримання професійних стандартів етики [3, с. 138-140]. Аудиторська Палата Литви (АПЛ) – юридична особа, яка об'єднує всіх сертифікованих аудиторів Литви, які задовольняють вимогам, визначеним в Законі про аудит, мають сертифікат аудитора. Діяльність АПЛ здійснюється у відповідності з Конституцією Литовської Республіки, Громадянським Кодексом Литовської Республіки, Законом про аудит, Законом про Об'єднання Литовської Республіки.

Литовська Асоціація внутрішніх аудиторів (ЛАВА) – юридична особа з обмеженою громадянсько-правовою відповідальністю. ЛАВА створена з метою представлення інтересів внутрішніх аудиторів Литви перед органами державної влади та міжнародними організаціями в сфері внутрішнього аудиту [3, с. 140]. ЛАВА забезпечує організацію іспитів для отримання титулу Сертифікованого Внутрішнього аудитора.

В Литовській Республіці діє система страхування громадянської відповідальності осіб, що займаються аудиторською діяльністю. Аудиторська фірма може отримати загальну або обов'язкову страховку громадянських обов'язків її аудиторів [3, с. 148]. Мінімальна сума річних страхових платежів складає 100000 лат. Об'єктом загальної громадянської відповідальності є громадянська відповідальність аудиторської фірми за нанесену шкоду замовнику або третім особам.

Республіка Молдова відноситься до групи країн зі змішаною регламентаційною структурою аудиторської діяльності (рис. 10). Регулювання в сфері аудиту в Молдові здійснюється Міністерством фінансів, при якому діє спеціальний департамент і Рада з нагляду за аудиторською діяльністю [4, с. 322].

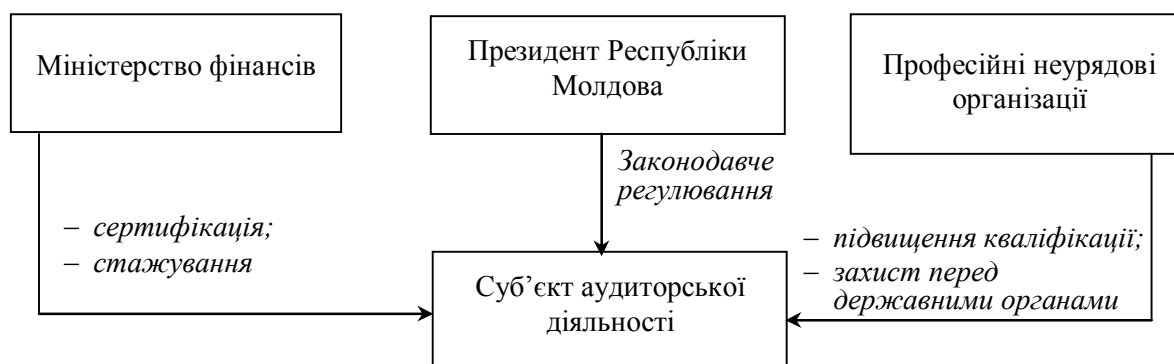

Рис. 10. Регламентаційна структура аудиторської діяльності в Республіці Молдова

В сфері бухгалтерського обліку та аудиту Молдови значний вплив має діяльність професійних неурядових організацій. Найбільш відомими з них є Асоціація професійних бухгалтерів та аудиторів Молдови (АСАР) та Асоціація аудиторів та аудиторських організацій Молдови (AFAM) [4, с. 338]. Основними завданнями вказаних організацій є вирішення проблем методичного забезпечення бухгалтерського обліку та аудиту, підвищення кваліфікації бухгалтерів та аудиторів, а також захист їх інтересів перед державними органами влади.

Згідно Закону Республіки Молдова “Про аудиторську діяльність” аудит поділяється на такі види: аудит господарюючих суб’єктів (загальний аудит), аудит фінансових установ, аудит страхових компаній, аудит професійних учасників ринку цінних паперів. У вказаних економічних суб’єктів аудит проводиться на обов’язкових засадах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дозволяє виділити існування у світовій практиці аудиту дві принципово відмінні концепції регулювання аудиторської діяльності – державну і професійну.

Перша концепція поширена в країнах континентальної Європи, таких як Франція, Німеччина, Польща, де аудит орієнтований, головним чином, на потреби державних органів як основних користувачів аудиторських висновків. У цих країнах аудиторська діяльність суворо регламентується державними органами влади, на які покладаються функції контролю за веденням аудиторської діяльності. У багатьох країнах Європи спостерігається високий рівень впливу держави при встановленні вимог щодо освіти та стажу роботи за спеціальністю, які визначають можливість допуску претендентів до кваліфікаційних іспитів з аудиту.

У країнах з професійною концепцією регулювання аудиторської діяльності, зокрема в США, Великій Британії, Республіці Болгарія, основним користувачем аудиторського висновку є треті особи – інвестори, кредитори, банки, страхові компанії, біржі. Організація, регулювання, контроль діяльності аудиторів здійснюється за цієї концепції професійними організаціями.

У відповідності до ступеня державного втручання та контролю за функціонуванням суб’єктів аудиторської діяльності (високого, середнього та низького) можна виділити відповідно три моделі організації та регулювання аудиторської діяльності: жорстку, змішану та м’яку.

Найбільш ефективною системою регулювання аудиторської діяльності є змішана. Її ефективність ґрунтується на тому, що така система дозволяє одночасно враховувати та захищати інтереси держави, зовнішніх користувачів, а також суб’єктів аудиторської діяльності. Держава, з одного боку, встановлює

порядок та правила здійснення аудиторської діяльності, забезпечуючи виконання своїх функцій перед суспільством. Незалежні професійні організації захищають права та інтереси своїх членів – аудиторів, а також розробляють шляхи розвитку та покращання аудиторської діяльності відповідно до законодавства.

В Україні для покращання стану аудиторської діяльності та розвитку професії повинні бути встановлені більш жорсткі вимоги щодо якості аудиту та аудиторських послуг, створена ефективна система контролю якості та підвищення кваліфікації аудиторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Андреев В.Д.* Правовое регулирование аудита в России. – М.: ИНФРА-М, 1996.
2. *Бутинець Ф.Ф.* Аудит: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит”. Вищих навчальних закладів. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 512 с.
3. Бухгалтерский учет в зарубежных странах: Учебное пособие / под ред. проф. Ф.Ф. Бутынца. – Житомир: ЖГТУ, 2007. – 480 с.
4. *Дорош Н.І.* Аудит: методологія і організація – К.: Знання, КОО, 2001. – 402 с.
5. *Миронова О.А.* Аудит: теория методология: учеб. пособие: для чтения курсов “Аудит” студентам и магистрам специальностей “Финансы и кредит”, “Бухгалтерский учет и аудит”, “Налоги и налогообложение” / О.А. Миронова, М.А. Азарская. – 2-е инд., испр. – М.: Омега-Л, 2006. – 176 с.
6. *Робертсон Дж.* Аудит. Перев. с англ.. – М.: КРМГ, Аудиторская фирма “Контакт”, 1993. – 496 с.
7. *Тимко Й.П.* Аудит в Україні: становлення і організація. – Ужгород, 1996.
8. *Томов Й.* Теория на контрола и одита. – Свищов, 2002. – 339 с.